

ОНЛАЙН-ВИСТАВА ІНКЛЮЗИВНОГО СОЦІАЛЬНО-ІНТЕРАКТИВНОГО ТЕАТРУ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ДЕСТИГМАТИЗАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ВНАСЛІДОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПОРУШЕНЬ

Резюме

У статті теоретично обґрунтовано значення інформаційно-комунікативних технологій та засобів масової інформації в процесі дестигматизації соціально стигматизованих груп, а також емпірично досліджено можливості онлайн демонстрації соціально-інтерактивних вистав як засобу дестигматизації соціальної спільноти осіб з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень (далі – особи з ІВП). **Мета** дослідження полягає в визначенні можливостей демонстрації соціально-інтерактивних вистав в онлайн форматі (демонстрація відеозапису) в якості технології дестигматизації осіб з ІВП. Застосовано **методи** дослідження – логіко-структурний аналіз для обґрунтування ролі явища дестигматизації у сучасному суспільстві та значення інформативно-комунікативних технологій у процесі його реалізації, в тому числі використання відеороликів. Використано шкалу соціальної толерантності тесту «Індекс толерантності» та опитувальник, який складала судження, що стосуються соціальної спільноти людей з ІВП. Переважно респондентами були студенти вищих навчальних закладів у віці від 17 до 25 років. Покази вистави здійснювались за допомогою сервісу «ZOOM». **Результати.** Досліджено явище дестигматизації як однієї із умов розвитку сучасного суспільства; представлено роль інформаційно-комунікативних технологій та засобів масової інформації у процесі реалізації дестигматизуючих впливів. Представлено технологію демонстрації соціально-інтерактивних вистав онлайн, як технології перетворення уявлень стосовно соціальних груп, на прикладі соціальної спільноти людей з ІВП, хто виступали акторами у продемонстрованій виставі; досліджено можливості використання технології в контексті зміни уявлень глядачів щодо соціальних груп та динаміки показника соціальної толерантності досліджуваних. Статистично встановлено особливості динаміки окремих уявлень досліджуваних стосовно соціальної спільноти людей з ІВП та рівню соціальної толерантності досліджуваних у зв'язку з переглядом відеопоказу соціально-інтерактивної вистави, в якій представлено явище інклюзії та особливості переживання цього явища акторами та акторками вистави. Зроблено **висновок** про те, що представлення відеозаписів вистав, акторами яких є представники соціально стигматизованих групи створюють позитивний для зміни уявлень глядачів ефект, який також має зв'язок із динамікою рівня соціальної толерантності респондентів.

Ключові слова: відеопоказ; дестигматизація; інвалідність внаслідок інтелектуальних порушень; інклюзивний соціально-інтерактивний театр; стигма.

Вступ. В сучасній Україні актуальним залишається питання необхідності здійснення якісних дестигматизуючих впливів стосовно різних соціально стигматизованих груп. Дестигматизація окремих спільнот, до яких імовірно є прояв дискримінації, є однією із важливих умов розвитку сучасного суспільства.

Вплив соціальної стигматизації відчувається представниками груп, які мають певний видимий чи прихований атрибут: прояви хвороби або синдрому, національність, раса, особливості тіла, приналежність до релігійної течії, тощо. Ці характеристики можуть стати причиною відокремлення частини суспільства від загалу та бути свідченням для інших осіб, хто позбавлені такого атрибуту, меншого значення людей, представників стигматизованої спільноти, що надалі може призводити до дискримінації та обмеження осіб-носіїв атрибуту на участь в суспільному житті (Гофман, 1969).

Суттєве значення в здійсненні дестигматизуючого впливу сьогодні мають інформативно-комунікативні технології та засоби масової інформації, що полегшують розповсюдження інформації, в тому числі розповсюдження відомостей про соціальні спільноти та їх представників. Значимим в цьому контексті є пошук такого способу подання інформації та такого наповнення повідомлень, що здійснюватиме саме дестигматизуючий та толеруючий впливи на протиположним впливам, які підтримують стигматизуючі уявлення (Александров, 2006).

Соціальну стигматизацію прийнято називати процесом визначення індивідів або групи людей на підставі неприйнятних для певного суспільства відхилень від норми (Галецька, Влох & Животовська, 2007). Результатом стигматизації стає соціальна стигма як свого роду стале уявлення про певну групу та її характеристики або прояви, що часто інтерпретуються як негативні, аморальні, небажані (І. Гофман, 1969). В результаті розгортання явища соціальної стигми можливим є

нівелювання значення індивідуальності окремої людини-представника стигматизованої соціальної групи та уможливлення застосування ряду соціальних санкцій стосовно неї, що може мати прояви дискримінації та призводити до ізоляції, обмеження прав людини тощо (Думбаєв & Попова, 2006).

Спільнота людей з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень (далі – люди з ІВП) є однією з найвразливіших соціально стигматизованих груп. Соціальна стигма стосовно людей з ІВП обмежує можливості представників спільноти до участі у соціальному житті, захисті власних прав, провокує прояви дискримінації, культивування упереджень та помилкових уявлень про представників групи тощо. Своєю чергою, особливості діагнозів визначають вагомe значення у забезпеченні та захисті прав представників групи зі сторони наближених до групи людей з інтелектуальною нормою та відповідних громадських організацій (Сварник, 2007).

Явищем, яке протиставляється соціальній стигматизації, є соціальна дестигматизація. В. Вінков пропонує таке визначення явища: дестигматизація – відновлення соціального статусу та прав соціальних менших (Вінков, 2019), де під поняттям соціальних меншин можна розуміти будь-яку соціальну спільноту, представники якої переживають стосовно себе прояви соціальної стигми. Так, першим із завдань дестигматизації може бути названо перетворення уявлень щодо представників стигматизованої групи, заміну дезадаптивних уявлень, стереотипів, установок та упереджень на толерантні та адаптивні, формування в суспільній думці такого образу соціально стигматизованої групи, що розкриватиме більше можливостей до участі представників спільноти у соціальному житті на рівні з іншими соціальними групами. Проте здійснення дестигматизуючого впливу може мати різні форми та бути в різній мірі доцільним та дієвим. Пошук відповідних та дієвих технологій дестигматизації є одним із важливих завдань сучасної науки.

Одним із найважливіших інструментів дестигматизації сучасності стали засоби масової інформації (далі – ЗМІ) та різні інформаційно-комунікативних технологій (далі – ІКТ). Легкий доступ загалом до інформації, представлена в ЗМІ, є однією з головних переваг, що визначають роль ЗМІ в процесах дестигматизації, що можуть стимулювати підвищення соціальної толерантності суспільства щодо певної соціальної групи (Ястребов, Михайлова, Гонжал & Трущелєв, 2009). Застосування ЗМІ з метою здійснення дестигматизації є можливим як на офіційному, державному рівні, так і на рівні окремих організацій чи кампаній, що ставлять своєю метою здійснення локального дестигматизуючого впливу (Кнуф & Эпов, 2006). Проте, розповсюдженість та умовна всеосяжність ЗМІ може мати й деструктивний вплив на здійснення дестигматизуючих впливів в суспільстві, у випадку, якщо наповнення повідомлень, відеороликів або «постів» в соціальних мережах носить стигматизуючий та дискримінуючий характер стосовно певної соціальної групи (Murielle & Viviane, 2017; Александров, 2006). Саме тому важливим є пошук такого наповнення повідомлень в ЗМІ, що мав би змогу реалізувати дієвий дестигматизуючий вплив стосовно представників стигматизованих спільнот.

Одним із видів здійснення дестигматизуючого впливу за допомогою ЗМІ є демонстрація відеороликів, наповненням яких стає представлення суспільної проблеми або відстоювання певної соціальної думки («соціальна реклама») (Агарков, 2013), або відеопоказів, що висвітлюють важливі соціальні чи міжособистісні ситуації, та акторами яких можуть бути люди-представники соціально стигматизованих спільнот. Завдяки телебаченню (діяльності офіційних ЗМІ), а також мережі Internet (ряду соціальних мереж та відеохостингів тощо) перегляд відеопоказів є дуже доступним для суспільства, в контексті чого інформаційна, комунікативна та розважальна функції цих джерел відкривають неймовірні можливості для реалізації дестигматизуючих кампаній.

Прояви упереджень, стереотипів та негативних установок щодо представників соціальної групи людей з ІВП можуть виявлятися як на рівні побутового спілкування, так і зустрічатись в ЗМІ, у контенті, що претендує на показ особливостей життя соціальної групи. В такому контенті імовірним є прояв стереотипних уявлень щодо групи, презентація її представників у дискримінуючій формі або використання інвективної лексики, що застосовує медичну термінологію, яка перейшла в буденне користування (Паламарчук, 2020). Тому представлення відеороликів театральних вистав, акторами яких виступають люди з ІВП, може мати велике значення в контексті дестигматизації представників цієї спільноти (Маркіна, 2016).

Мета статті – представлення технології інклюзивної соціально-інтерактивної вистави в онлайн форматі (демонстрація відеоролику) як засобу соціальної дестигматизації та зміни уявлень щодо соціальної групи людей з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень.

Завдання дослідження:

1) теоретично дослідити роль інформаційно-комунікативних технологій в процесі здійснення соціальної дестигматизації;

2) емпірично встановити можливості технології представлення інклюзивних соціально-інтерактивних вистав в форматі онлайн відеопоказу як засобу соціальної дестигматизації та зміни уявлень щодо соціальної групи людей з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень.

Методи та методики дослідження. З метою визначення можливостей використання інклюзивного соціально-інтерактивного театру в онлайн форматі (демонстрації відеоролику) як засобу соціальної дестигматизації та методу трансформації уявлень соціуму щодо соціально стигматизованої групи було здійснено емпіричне дослідження.

Використаним у дослідженні засобом дестигматизації стало створене й запропоноване респондентам до онлайн перегляду відео вистави, акторами якого є дорослі люди з ІВПІ, з легким рівнем розумової відсталості й різними супутніми синдромами, актори театральної студії «Джерела» та студенти вищих навчальних закладів. У виставі респондентам було запропоновано ряд сцен, об'єднаних сюжетом, центральним поняттям якого виступала інклюзія. Основними змістовими моментами вистави були: представлення особистих історій акторів та акторок, що пов'язані із переживанням явища інклюзії в сучасному українському суспільстві, фізичне та вербальне метафоричне відображення явища на сцені, відбиття понять «можливість», «обмеження», «участь», тощо. Після показу вистави здійснювалось коротке обговорення вражень глядачів. Вистава була створена за фінансової підтримки Українського культурного фонду в межах програми «Інклюзивне мистецтво». Покази вистави та опитування респондентів здійснювались онлайн; всі покази було здійснено за допомогою сервісу «ZOOM».

В рамках дослідження респондентам було запропоновано ряд питань до та після перегляду вистави, що стосувались уявлень щодо групи людей з ІВПІ та особливостей соціальної толерантності досліджуваних. Опитувальники було запропоновано до та після вистави:

1) з метою визначення особливостей динаміки соціального рівня толерантності досліджуваних після перегляду вистави було запропоновано шкалу соціальної толерантності експрес-опитувальника «Індекс толерантності» (Солдатова, Кравцова, Хухлаев & Шайгерова, 2002): в засобах масової інформації може бути представлено будь-яку думку; жебраки та бродяги самі винні у своїх проблемах; з неохайними людьми неприємно спілкуватись; всіх людей з психічними порушеннями необхідно ізолювати від суспільства; переселенцям треба допомагати не більше, ніж всім іншим, оскільки у місцевих проблем не менше»; для створення порядку в країні необхідна «сильна рука»; приїжджі повинні мати ті ж права, що і місцеві жителі; будь-які релігійні течії мають право на існування. Оцінкою питань є шкала, що демонструє ступінь згоди респондента із запропонованим судженням: «Абсолютно не згоден»; «Не згоден»; «Скоріше не згоден»; «Скоріше згоден»; «Згоден»; «Повністю згоден»;

2) з метою визначення особливостей динаміки уявлень досліджуваних щодо соціальної групи людей з ІВПІ було запропоновано оцінити ряд суджень, що можуть демонструвати стереотипні уявлення щодо вказаної соціальної групи (таблиця 1).

Характеристика вибірки досліджуваних. В дослідженні взяло участь 131 респондент. Серед досліджуваних переважає студентська молодь у віці від 17 до 25 років (70,5%), та працівники вищих навчальних закладів у віці від 25 років (12,9%). Більша частина досліджуваних жіночої статі (93,2%). Серед досліджуваних 39,7% мають досвід взаємодії із дорослою людиною з ІВПІ, 34,1% мають досвід перегляду вистав за участі дорослих людей з ІВПІ.

Таблиця 1

Перелік запропонованих респондентам суджень, що можуть стосуватись стереотипних уявлень про людей з інтелектуальними порушеннями (ІП) як соціальної групи

Судження	Оцінка
Люди з ІП можуть розуміти суть подій, якщо її пояснити простими словами*	1 2 3 4 5 6
З людиною з ІП неможливо порозумітись за жодних умов	1 2 3 4 5 6
Люди з ІП часто проявляють агресію та можуть нести загрозу*	1 2 3 4 5 6
Люди з ІП можуть отримувати знання та формувати уміння, як і всі, в індивідуальних для себе межах	1 2 3 4 5 6
Люди з ІП порушують соціальні норми так само часто, як і інші	1 2 3 4 5 6
Люди з ІП погано розуміють, що відбувається навкруг них*	1 2 3 4 5 6
Люди з ІП позбавлені можливості створювати стійкі знання та уміння	1 2 3 4 5 6
Люди з ІП роблять вклад в розвиток суспільства*	1 2 3 4 5 6
Люди з ІП настільки ж безпечні, як і будь-хто-інший	1 2 3 4 5 6
Людям з ІП важко розуміти правила, а тому вони частіше порушують соціальні норми	1 2 3 4 5 6
З людиною з ІП можливо порозумітись, та для цього може знадобитись більше часу	1 2 3 4 5 6
Люди з ІП більше беруть, ніж дають соціуму*	1 2 3 4 5 6

* судження, у яких за результатами дослідження встановлено значимі відмінності між перед- та пост-тестом

Результати. Задля виявлення зв'язку між фактом перегляду вистави досліджуваними та можливими змінами в їх рівні соціальної толерантності та уявленнях щодо людей з ІВП було здійснено порівняння результатів опрацювання запропонованих досліджуваним методик у перед- та пост-тестах, застосовано непараметричний *T*-критерій Вілкоксона для пошуку відмінностей між двома спареними групами вибірки. Статистичні перетворення здійснено з допомогою статистичного пакета «SPSS-23».

Так було визначено відмінності невизначеної значущості в рівні соціальної толерантності респондентів до та після перегляду вистави ($T = ,016$), а також в окремих судженнях шкали соціальної толерантності тесту «Індекс толерантності»: «В засобах масової інформації може бути представлено будь-яку думку» ($T = ,019$), «Будь-які релігійні течії мають право на існування» ($T = ,037$). Що може бути свідченням зв'язку між переглядом театральних вистав, які презентують особливості життя соціальних груп, та загальною позитивною динамікою в рівні соціальної толерантності глядачів.

Таблиця 2

Встановлення відмінностей між рівнями соціальної толерантності респондентів в перед- та пост-тесті

Рівень соціальної толерантності	Шкала соціальної толерантності тесту «Індекс толерантності»			
	Перед-тест		Пост-тест	
	К-ть	%	К-ть	%
Низький рівень	1	,8	5	3,8
Середній рівень	115	87,8	92	70,2
Високий рівень	15	11,4	34	26

Частотний аналіз демонструє такі закономірності: в пост-тесті досліджувані схильні давати більш адаптивні оцінки судженням, запропонованим в шкалі соціальної толерантності тесту «Індекс толерантності», що призводить до збільшення відсотку респондентів з високим рівнем толерантності в пост-тесті. Така закономірність має зв'язок із представленою виставою та обговоренням після неї, що є причиною динаміки в уявленнях респондента. Своєю чергою, в пост-тесті також зріс відсоток респондентів, хто демонструють низькі оцінки в шкалі соціальної толерантності тесту «Індекс толерантності», такий результат має зв'язок з переглянутою виставою, або ж бути пов'язаним з особливостями її представлення в онлайн форматі, що внаслідок просторових умов та особливостей технічного забезпечення могло впливати на отриманий досвід перегляду вистави.

Таблиця 3

Відмінності між окремими питаннями шкали соціальної толерантності тесту «Індекс толерантності»

Рівень соціальної толерантності	Шкала соціальної толерантності тесту «Індекс толерантності»							
	«В засобах масової інформації може бути представлено будь-яку думку»				«Будь-які релігійні течії мають право на існування»			
	Перед-тест		Пост-тест		Перед-тест		Пост-тест	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Абсолютно не згоден	19	14,5	10	7,6	10	7,6	9	6,9
Не згоден	6	4,6	13	9,9	11	8,3	6	4,6
Скоріше не згоден	28	21,4	22	16,8	12	9,2	7	5,3
Скоріше згоден	33	25,2	20	15,3	15	11,5	19	14,5
Згоден	14	10,7	30	22,9	28	21,4	26	19,8
Повністю згоден	31	23,6	36	27,5	55	42,0	64	48,9

Найсуттєвіші зміни у відповідях досліджуваних спостерігаються у судженнях вказаних в таблиці 3. Проявляється загальна тенденція до зсуву відповідей респондентів у сторону лояльних оцінок, при цьому, в судженні «В засобах масової інформації може бути представлено будь-яку думку» проявляється більш критичний зсув, що демонструє збільшення крайніх адаптивних оцінок респондентів щодо запропонованого явища, чому могло сприяти представлення вистави в онлайн форматі, що може мати асоціацію із представленням інформації в ЗМІ. В частотному аналізі

судження «Будь-які релігійні течії мають право на існування» динаміка оцінок менш критична, але відбувається зменшення відсотку заперечень та збільшення відсотку підтверджень судження.

Другим важливим результатом емпіричного пошуку стала динаміка в деяких судженнях, що стосуються соціальної групи людей з ІВП (повний перелік запропонованих суджень представлено в таб. 1). В п'яти судженнях із переліку запропонованих суджень, що стосуються соціальної групи людей з інвалідністю внаслідок ІІ, було встановлено значущі відмінності: Люди з ІІ можуть розуміти суть подій, якщо її пояснити простими словами ($T = ,001$); Люди з ІІ погано розуміють, що відбувається навкруг них ($T = ,010$); Люди з ІІ роблять вклад в розвиток суспільства ($T = ,004$); Люди з ІІ більше беруть, ніж дають соціуму ($T = ,007$); Люди з ІІ часто проявляють агресію та можуть нести загрозу ($T = ,000$). Частотний аналіз визначених відмінностей в перед- та пост-тесті представлено в таб. 4.

Загальною тенденцією представленого частотного аналізу є збільшення кількості адаптивних відповідей у запропонованих судженнях щодо можливих уявлень про людей з ІІ як соціальну групу.

Так, суттєвий зв'язок із переглядом вистави має динаміка в судженнях «Люди з ІІ роблять вклад в розвиток суспільства» та «Люди з ІІ більше беруть, ніж дають соціуму», що представляє соціальну групу як таку, що здатна до участі в соціальному виробництві в тому числі у творчій діяльності. Так, представлення культурного продукту за участі людей з ІВП має зв'язок із зміною уявлень можливостей представників групи, що підтверджує результати попередніх досліджень (Паламарчук, 2020). Динаміка оцінок відбулась також в судженнях «Люди з ІІ можуть розуміти суть подій, якщо її пояснити простими словами», «Люди з ІІ часто проявляють агресію та можуть нести загрозу» та «Люди з ІІ погано розуміють, що відбувається навкруг них», які можуть демонструвати можливості порозуміння та взаємодії із людиною з ІВП, що може також мати зв'язок із особливостями представлення у виставі спільної гри акторів з ІВП та акторів з інтелектуальною нормою.

Дискусії. Встановлені відмінності у показнику шкали соціальної толерантності тесту «Індекс толерантності» та динаміки уявлень досліджуваних щодо соціальної спільноти людей з ІВП між перед- та пост-тестом дають можливість говорити, що застосована технологія відеопоказу соціально-інтерактивної вистави може мати значимий зв'язок із динамікою уявлень досліджуваних стосовно групи людей з ІВП та підвищення показників соціальної толерантності глядачів.

Таблиця 4

Відмінності між окремими питаннями шкали соціальної толерантності тесту «Індекс толерантності»

Оцінка	Люди з ІІ можуть розуміти суть подій, якщо її пояснити простими словами				Люди з ІІ погано розуміють, що відбувається навкруг них			
	Перед-тест		Пост-тест		Перед-тест		Пост-тест	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
1	1	,8	5	3,8	8	6,1	22	16,9
2	7	5,3	0	0	32	24,4	33	25,2
3	13	10	10	7,6	51	38,9	43	32,8
4	35	26,7	15	11,5	28	21,4	21	16,0
5	32	24,4	37	28,2	11	8,4	10	7,6
6	43	32,8	64	48,9	1	,8	2	1,5
Оцінка	Люди з ІІ роблять вклад в розвиток суспільства				Люди з ІІ більше беруть, ніж дають соціуму			
	Перед-тест		Пост-тест		Перед-тест		Пост-тест	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
1	2	1,6	4	3,1	20	15,3	34	26,0
2	7	5,3	7	5,3	47	35,9	42	32
3	29	22,1	17	13,0	33	25,2	29	22,1
4	30	22,9	21	16,0	19	14,5	22	16,8
5	35	26,7	33	25,2	10	7,6	3	2,3
6	28	21,4	49	37,4	2	1,5	1	,8
Оцінка	Люди з ІІ часто проявляють агресію та можуть нести загрозу							
	Перед-тест				Пост-тест			
	К-ть		%		К-ть		%	
1	31		23,7		54		41,2	
2	52		39,7		55		42,0	

3	35	26,7	12	9,2
4	8	6,1	7	5,3
5	5	3,8	1	,8
6	0	0	2	1,5

Отримані результати підтверджують уявлення О. Агаркова, А. Кнуфа та Л. Епова щодо можливостей використання ЗМІ та ІКТ в дестигматизації, а також значення наповнення таких повідомлень відповідним до мети дестигматизації контентом (Кнуф & Эпов, 2006; Агарков, 2013).

Значення використання відеоматеріалів з метою дестигматизації людей з психічними порушеннями було відображено в зарубіжних дослідженнях (Miroslava Janoušková, Aneta Weissová, Pavel Trančík, Jiří Pasz, Sara Evans-Lacko & Petr Winkler, 2017), дослідники наголошують на значенні використання дестигматизуючих відео з метою перетворення стигматизуючих уявлень саме серед молоді у віці від 13 до 25 років, констатуючи найбільший ефект серед цієї вікової групи.

Також представлення інформації про соціально стигматизовану групу у форматі соціально-інтерактивної вистави та театральних вистав взагалі відображено в ряді робіт, які стверджують дестигматизуючі можливості представленої технології (Маркина, 2012; Паламарчук, 2020; Новгородський, 2014).

Отримані в ході дослідження результати можуть бути проявом перетворення уявлень досліджуваних щодо людей з ІВП, а також констатувати позитивний вплив на показник соціальної толерантності досліджуваних. Однак уваги також заслуговує зниження показників соціальної толерантності деяких досліджуваних, що могло стати наслідком технічних проблем в демонстрації відеопоказу.

Висновки. Серед встановлених в ході дослідження закономірностей динаміки соціальної толерантності досліджуваних та оцінки ними суджень щодо соціальної групи людей з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень в зв'язку з переглядом інклюзивної соціально-інтерактивної вистави в форматі онлайн відеопоказу можна узагальнити такі тенденції:

1. Особливості представленої техніки в онлайн форматі демонструють зв'язок зі зміною показника соціальної толерантності глядачів, що проявляється в збільшенні відсотка респондентів, хто відповіли на питання методики більш адаптивно. При цьому, відбулось і збільшення частки респондентів, які проявили низький рівень соціальної толерантності за представленою методикою, причиною чого може бути специфіка каналу представлення вистави, що демонструє потребу в якісному технічному забезпеченні;

2. Представлення інклюзивної соціально-інтерактивної вистави, учасниками якої є люди з ІВП, в форматі онлайн відеопоказу розповсюджує уявлення серед глядачів вистави про представників спільноти як про таких, хто роблять внесок у розвиток суспільства, а також демонструє безпечність та можливість здійснення успішної взаємодії з представниками спільноти. Прояви цього в сумі можуть бути свідченням продуктивності та можливостей представників групи;

3. Представлення інклюзивних соціально-інтерактивних вистав онлайн у вигляді відеозапису може сприяти дестигматизації людей з ІВП та бути формою розповсюдження адаптивних і толерантних уявлень щодо групи, а також сприяти підвищенню рівня соціальної толерантності глядачів.

Перспектива подальших досліджень. Можливості застосування відеозаписів інклюзивних соціально-інтерактивних вистав в онлайн форматі, як засобу дестигматизації соціальних спільнот, потребує подальшого дослідження перспектив застосування, а також дослідження особливостей впливу технічних умов на дестигматизуючі можливості методу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Агарков, О.А. (2013). Соціальна реклама як інструмент профілактики негативних явищ в українському суспільстві: регіональний аспект. *Соціальна політика*, 4(47), 151-160.

Александров, А.А. (2006). Стигматизация в наркологии. *Медицинская панорама*, 6, 42-46.

Вінков, В. Ю. (2019). Роль громадських організацій у соціально-психологічній підтримці стигматизованих меншин. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*, 44, 88–95.

Галецька, І., Влох, І., & Животовська Л. (2007). *Психологічні аспекти стигми психічних розладів. Психологічні аспекти стигматизації та реабілітації*. Львів: Видавництво Романа Романка, URL:

http://www.academia.edu/9291057/Галецька_І._Психологічні_аспекти_стигми_психічних_розладів

Гофман, И. (1969). *Стигма: Заметки об управлении испорченной идентичностью*. URL: https://www.hse.ru/data/2011/11/15/1272895702/Goffman_stigma.pdf

Думбаев, А.Е., & Попова, Т.В. (2006). Инвалид, общество и право. Алматы: ТОО «Верена», 180 с.

Кнуф, А., & Эпов, Л. Ю. (2006). *Стигма: теория и практика. Знание. Понимание. Умение*. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/stigma-teoriya-i-praktika>

Маркина, В. М. (2016). Театр Простодушных»: потенциал социальной инклюзии и дестигматизации людей с синдромом Дауна. *КС 3. Власть Знания и общественные интересы*, 3, 7965–7974.

Новгородський, Р. Г. (2014). Форум-театр як інтерактивна форма профілактики соціальних проблем. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*, 115, 168-171.

Паламарчук, М. Є. (2020). Інклюзивний соціально-інтерактивний театр як технологія дестигматизації осіб з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія*, 2(17), 280-298.

Сварник, М. І. (2007). Роль батьків дітей з особливими потребами в боротьбі за права неповносправних в Україні. *Реабілітація людей з розумовими порушеннями: можливості та перспективи*, 19-32.

Солдатова, Г. У., Кравцова, О. А., Хухлаев, О. Е., & Шайгерова, Л. А. (2002). *Экспресс-опросник «Индекс толерантности»*. URL: <https://culture.wikireading.ru/70295>

Ястребов, В.С., Михайлова, И.И., Гонжал, О.А., & Трущелёв, С.А. (2009). Факторы стигматизации лиц с психическими расстройствами: методические рекомендации. Науч. центр психического здоровья РАМН. Москва: Юстицинформ, 22 с.

Janoušková, M., Tuľková, E., Weissová, A., Trančík, P., Pasz, J., Evans-Lacko, S. & Winkler, P. (2017). Can video interventions be used to effectively destigmatize mental illness among young people? A systematic review. *European Psychiatry*, 41, 1-9.

Murielle, V., & Viviane, K. (2017). Could a short training intervention modify opinions about mental illness? A case study on French health professionals. *Masfety BMC Psychiatry*, 17.

URL: <https://bmcp psychiatry.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12888-017-1296-0>

REFERENCES

Aharkov, O.A. (2013). Sotsialna reklama yak instrument profilaktyky nehatyvnykh yavlyshch v ukrainському suspilstvi: rehionalnyi aspekt [Social advertising as a negative phenomena prevention tool in ukrainian society: regional aspect]. *Sotsialna polityka*, 4(47), 151-160.

Aleksandrov, A.A. (2006). Styhmatyzatsiya v narkolohyy [Stigmatization in the narcology]. *Medytsynskaia panorama*, 6, 42-46.

Vinkov, V. (2019). Rol hromadskykh orhanizatsii u sotsialno-psykholohichnii pidtrymtsi styhmatyzovuvanykh menshyn [The role of public organizations in socio-psychological support of stigmatized minorities]. *Naukovi studii iz sotsialnoi ta politychnoi psykholohii*, 44, 88–95.

Galetska, I., Vloh, I., & Zhivotovska, L. (2007). Psihologichni aspekti stigmi psihichnih rozladiv. Psihologichni aspekti stigmatizatsiyi ta rehabilitatsiyi [Psychological aspects of the stigma of mental disorders. Psychological aspects of stigmatization and rehabilitation]. Lviv: Vidavnytstvo Romana Romanka, URL:http://www.academia.edu/9291057/Galetska_I_Psihologichni_aspekti_stigmi_psihichnih_rozladiv

Goffman, I. (1969). Stigma: Zametki ob upravlenii isporchennoy identichnostyu [Stigma: Notes on the management of spoiled identity].

URL: https://www.hse.ru/data/2011/11/15/1272895702/Goffman_stigma.pdf

Dumbaev, A.E., & Popova, T.V. (2006). Invalid, obschestvo i pravo [Disabled person, society and right]. Алматы: ТОО «Верена», 180 с.

Knuf, A., & Eпов, L. Yu. (2006). Stigma: teoriya i praktika [Stigma: theory and practice]. Znanie. Ponimanie. Umenie. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/stigma-teoriya-i-praktika>

Markina, V. M. (2012). «Teatr Prostodushnyih»: potentsial sotsialnoy inklyuzii i destigmatizatsii lyudey s sindromom Dauna [«Theater of Simple-minded»: a potential of the social inclusive and destigmatizing the people with Down syndrome]. *Vlast Znaniya i obschestvennyie interesyi*, 3, 7965-7974.

Novgorodskiy, R. G. (2014). Forum-teatr yak interaktivna forma profilaktiki sotsialnih problem [Forum-theater as an interactive form of prevention of the social problems]. *Visnik Chernigivskogo natsionalnogo pedagogichnogo universitetu*, 115, 168-171.

Palamarchuk, M. Ye. (2020). Inkliuzyvnyi sotsialno-interaktyvnyi teatr yak tekhnolohiia destyhmatyzatsii osib z invalidnistiu vnaslidok intelektualnykh porushen [The inclusive social-interactive theater as a technology of destigmatization of persons with intellectual disabilities]. *Visnyk natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Serii: pedahohika. Psykholohiia*, 2(17), 280-298.

Svarnyk, M.I. (2007). Rol batkiv ditei z osoblyvymy potrebamy v borotbi za prava nepovnospravnykh v Ukraini [The role of parents of children with special needs in the struggle for the rights of the disabled peoples in Ukraine]. *Reabilitatsiia liudei z rozumovymy porushenniamy : mozhlyvosti ta perspektyvy*, 19-32.

Soldatova, G.U., Kravcova, O.A., Huhlaev, O.E., & Shajgerova, L.A. (2002). Ekspress-oprosnik «Indeks tolerantnosti» [Express questionnaire «The tolerance index»]. URL: <https://culture.wikireading.ru/70295>

Yastrebov, V.S., Mihajlova, I.I., Gonzhal, O.A., & Trushchelyov, S.A. (2009). Faktory stigmatizacii lic s psihicheskimi rasstrojstvami: metodicheskie rekomendacii [The stigmatization factors for persons with mental disorders: guidelines.]. *Nauch. centr psihicheskogo zdorov'ya RAMN*. Moskva: Yusticinform, 22 s.

Janouľkovb, M., Tulľkovb, E., Weissob, A., Trančik, P., Pasz, J., Evans-Lacko, S. & Winkler, P. (2017). Can video interventions be used to effectively destigmatize mental illness among young people? A systematic review. *European Psychiatry*, 41, 1-9.

Murielle, V., & Viviane, K. (2017). Could a short training intervention modify opinions about mental illness? A case study on French health professionals. *Masfety BMC Psychiatry*, 17. URL: <https://bmcp psychiatry.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12888-017-1296-0>

Palamarchuk M.

THE ONLINE PERFORMANCE OF INCLUSIVE SOCIAL INTERACTIVE THEATER AS A TECHNOLOGY OF DESTIGMATIZATION PEOPLE WITH DISABILITIES

Abstract

*In this article we theoretically substantiate the importance of information and communication technologies and mass media in the process of destigmatization of socially stigmatized groups, as well as empirically explored the possibilities of online demonstration of socially interactive performances as a means of destigmatizing the social community of people with disabilities due to intellectual disabilities. **The purpose** of the article is to identify opportunities for demonstration of socially interactive performances in online format (video demonstration) as a technology for destigmatizing people with ID. **Research methods** – logical-structural analysis to substantiate the role of the phenomenon of destigmatization in modern society and the importance of information and communication technologies in the process of its implementation, including the use of videos. The scale of social tolerance of the test "Tolerance Index" and the questionnaire which made judgments concerning a social community of people with ID. Most of the respondents were students of higher educational institutions aged 17 to 25. Performances were showed using the "ZOOM" service. **Results.** We studied The phenomenon of destigmatization as one of the conditions for the development of modern society; the role of information and communication technologies and mass media in the process of realization of destigmatizing influences. The technology of social interactive demonstration online is presented as technologies of transformation of ideas concerning social groups, on an example of a social community of people with ID who acted which acted; the possibilities of using the technology in the context of changing the viewers' perceptions of social groups and the dynamics of the indicator of social tolerance of the studied. The peculiarities of the dynamics of certain perceptions of the subjects in relation to the social community of people with ID and the level of social tolerance of the subjects in connection with watching a video of a socially interactive play, which presents the phenomenon of inclusion and the experience of this phenomenon by actors and actresses. It is **concluded** that the presentation of videos of performances, the actors of which are representatives of socially stigmatized groups create a positive effect to change the perceptions of the audience, which is also related to the dynamics of the level of social tolerance of respondents.*

Keywords: destigmatization; disability due to intellectual disabilities; inclusive social-interactive theater; stigma; video show.